

Єльнікова Н. І., старший викладач

Харківський національний університет внутрішніх справ

МОВА ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН У СУСПІЛЬСТВІ

Поліфункціональність мови призводить до того, що вона стає об'єктом досліджень різних галузей знань: мовознавства, соціолінгвістики, психології, культурології, логіки, філософії, семіотики тощо. Актуальність цієї наукової розвідки зумовлена соціальними, економічними, політичними змінами, які відбуваються в Україні протягом останнього часу та прямо відображаються в сучасній українській літературній мові.

Зв'язок мови та суспільства вивчає соціолінгвістика – наука, яка виникла у середині ХХ ст. на межі двох дисциплін: лінгвістики та соціології. До кола вивчення проблем соціолінгвістів входять не лише питання внутрішньомовних одиниць, а й позамовні явища дійсності, що віддзеркалюються та впливають на зміни у мові. Застосовуючи соціолінгвістичні методи дослідження, можна встановити взаємозв'язок між соціальними явищами та мовою на певному етапі історичного розвитку суспільства.

Соціолінгвістичні явища мовлення почали привертати увагу ще античних мислителів – Арістотеля, Платона, Сократа. Серед зарубіжних дослідників соціолінгвістики слід згадати Ф. де Сосюра, У. Лабова, Б. Бернштайна, Е. Сепіра, Т. Фрінгса, Б. Гавранека, В. Матезіуса, В. Виноградова та ін. В українському мовознавстві серед учених-соціолінгвістів назвемо О. Потебню, М. Драгоманова, І. Франка, Л. Булаховського, І. Білодіда, Л. Ставицьку, Н. Сологуб, Р. Трифонова, Г. Мацюк, С. Єрмоленко, К. Городенську тощо.

До питань, які вивчає соціолінгвістика, слід віднести такі: мова і нація, національна мова як історична категорія, що формує націю; структурні рівні соціальної диференціації мови; мовна політика як відбиття впливу суспільства на мову; соціальні аспекти білінгвізму та диглосії.

Останні десятиліття в Україні відбувається соціальна трансформація, що призводить до швидких еволюційних новоутворень у суспільстві, змінюючи соціальну природу чи соціальний тип суспільства. Становлення демократії, свободи слова в нашій країні, розширення економічних, гуманітарних, культурних зв'язків із зарубіжними країнами вплинули на становлення нового словотворення. Засоби масової інформації – інтернет, преса, радіо, телебачення, кінематограф – активно використовують іншомовні запозичення, подекуди зловживаючи ними, що призводить до певних непорозумінь понятійного характеру, адже засвоєння іншомовної лексики стає нерівномірним. Імовірно, ступінь засвоєння лексичних новацій залежить від віку, статі, освіченості, соціальної приналежності, рівня володіння іноземними мовами особи.

Соціальна диференціація суспільства за класовою, майновою та професійною ознаками позначається на класовому застосуванні мови, функціонуванні професіоналізмів, жаргонізмів, арготизмів, сленгізмів, а диференціація за принципом діяльності соціального колективу відбивається на стильовій поліфункціональності. [2, С. 352]

Демографічні зміни, які відбуваються сьогодні в Україні: зменшення кількості населення, виїзд українців за кордон на постійне місце проживання, збільшення пенсійного віку, що призводить до тривалого обіймання посад людьми старшого віку, впливають на зміни й розвиток сучасної української літературної мови.

Не залишаються осторонь у формуванні й розвитку мови державотворчі зміни, адже саме мовна політика країни здатна визначити соціальний статус і соціальні функції мови. В Україні сьогодні існує двомовність серед населення, проте ухвалення нового Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» дає можливість регулювати функціонування та застосування української мови. Нещодавнє прийняття нової редакції українського правопису вплинуло на нормативно-стилістичну систему мови, термінологію та орфографію.

Таким чином, зміни в мові можна простежити в її розвитку та еволюції. Мовна ситуація, що склалася сьогодні в Україні, є сприятливішою, ніж була декілька століть тому, бо призводить до самобутнього розвитку сучасної української літературної мови в усіх її підсистемах та збереження національно-мовних пріоритетів.

Література

1. Городенська К. Г. Соціолінгвістичні аспекти адаптації нових запозичень до граматичної системи української літературної мови. Соціолінгвістичні студії. К., 2010. С. 274 – 279.
2. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : Підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ. 2. вид., випр. і доп. К.: Видавничий центр "Академія", 2006. 464 с.
3. Мацюк Г. Соціолінгвістика як інтеграційний напрям досліджень в умовах сучасної парадигми: міжнародний досвід й українська перспектива. Наукові записки НаУКМА. Том 137. Філологічні науки (Мовознавство). К., С. 28 – 34.